

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри,
доктор економічних наук, професор
Гончаренко О.Г.

«___» _____ 2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Риторика»
спеціальність 053 «Психологія»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,
кандидат історичних наук

Попружна А.В. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри економіки та
соціальних дисциплін

Протокол № __ від «__» _____ 2019 р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 14 лекційних, 24
семінарських, 6 практичних, 46 самостійна робота.

Чернігів - 2019

Анотація курсу

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення сутності риторичної науки, основ класичної та сучасної риторики як науки про мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на переконання, вплив, на досягнення цілей у процесі мовної комунікації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми курсанти (студенти) повинні:

знати:

- предмет, мету та завдання риторики;
- роль ораторського мистецтва у суспільному житті та професійній діяльності;
- зміст основних понять (категорій) риторики;
- ораторське мовлення як процес, його структуру;
- особливості особистості оратора та умови успіху його виступу;
- техніку підготовки та структуру виступу;
- культуру ведення суперечки.

вміти:

- обґрунтувати свою світоглядну та громадську позицію;
- застосовувати отримані знання при вирішенні професійних задач та організації міжособистісних відносин;
- розвивати навички ведення дискусії та культури поведінки під час суперечок;
- дотримуватись норм сучасної літературної мови, не допускати калькування, змішування мов, вживання ненормативної лексики;
- дотримуватись послідовності і точності викладу думок в усному та письмовому спілкуванні.

Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Риторика» є вивчення сутності предмету та основних завдань риторичного мистецтва, історії риторики, шляхів та способів побудови виступу, теорії аргументації та доведення, методів полеміки.

Мета досягається через вивчення історії виникнення і розвитку європейської та української риторики і розгляд основних теоретичних та практичних проблем риторичної науки

Основними завданнями вивчення дисципліни «Риторика» є формування у курсантів: знань про основні закони риторики, види промов, їх функції, основні ознаки, засоби досягнення ефективності комунікації; ознайомлення з історичними традиціями розвитку ораторського мистецтва, з джерелами красномовства, працями видатних риторів минулого та сучасності; набуття знань про техніку підготовки та структуру виступу, вимог до його теми, мети, назви, форми проведення; вироблення умінь і навичок взаємодії між співрозмовниками за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування; закріплення знань про моделі, різновиди спорів та формування умінь культури ведення суперечки; засвоєння етичних норм і правил спілкування, виховання ввічливості, тактовності, толерантності.

Організація навчання

Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	п	інд	с.р.		л	с	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Риторика як наука	12	2	2			8						
Тема 2. Історія риторики	16	4	6			6						
Тема 3. Підготовка промови	14	2	4			8						
Тема 4. Техніка промови	16	2	4	2		8						
Тема 5. Особистість оратора.	16	2	4	2		8						
Тема 6. Мистецтво полеміки	16	2	4	2		8						
Усього годин	90	14	24	6		46						

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Денна форма навчання		
1	Тема 1. Риторика як наука 1. Риторика як наука і навчальна дисципліна. 2. Основні поняття класичної риторики. 3. Основні розділи класичної риторики. 4. Зв'язок риторики з іншими науками. 5. Основні жанри красномовства. 6. Типи промов.	2
2	Тема 2. Історія риторики 1. Передумови появи красномовства у Стародавній Греції.	6

	2. Софісти. 3. Сократ та його метод суперечки. 4. «Риторика» Аристотеля. 5. Демосфен: життя та творчість. 6. Римське красномовство: Цицерон, Квінтіліан, Сенека, Тацит. 7. Красномовство в Київській Русі. 8. Риторика у Києво-Могилянській Академії: загальна характеристика. 9. Сучасна риторика: Дейл Карнегі та Наполеон Хілл.	
3	Тема 3. Підготовка промови 1. Вибір теми та пошук матеріалу для промови. 2. Складання плану та розташування матеріалу. 3. Запис промови та розмітка тексту. 4. Розкрийте образ аудиторії 5. Проаналізуйте основні етапи підготовки і виголошення промов. 6. Розкрийте поняття аргументації та види аргументів. 7. Охарактеризуйте логічні помилки і шляхи їх уникнення	4
4	Тема 4. Техніка промови 1. Проаналізуйте мовний вигляд промови (мовні засоби аргументів та образності). 2. Розкрийте мовні засоби дискусії. 3. Визначте мовні засоби полеміки. 4. Проаналізуйте мовний вигляд промови (мовні засоби аргументів та образності). 5. Метафора. 6. Риторичне запитання. 7. Аллегорія.	4
5	Тема 5. Особистість оратора 1. Розкрийте образ оратора.	4

	2. Визначте поняття риторичного ідеалу. 3. Розкрийте Ваше бачення риторичного ідеалу. 4. Проаналізуйте культуру мовлення як ознаку риторичної освіти мовця.	
6	Тема 6. Мистецтво полеміки. 1. Еристика. 2. Коректні прийоми полеміки. 3. Некоректні прийоми полеміки. 4. Розкрийте риторику діалогічного мовлення. 5. Розкрийте значення риторики в повсякденному житті. 6. Охарактеризуйте функціонування риторики в сучасних засобах масової інформації.	4

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Денна форма навчання		
2	Тема 4. Техніка промови	2
3	Тема 5. Особистість оратора	2
4	Тема 6. Мистецтво полеміки	2
	Разом	6

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

Тема 1. Риторика як наука.

1. Риторика як наука, її предмет та об'єкт.
2. Основні закони риторики.
3. Роль риторики в загальноосвітньому процесі.
4. Суспільні функції риторики.

Тема 2. Історія риторики.

1. Юрій Котермак як ритор.

2. «Риторика» Макарія.
3. Антоній Радивилівський – видатний оратор епохи бароко.
4. «Краткое руководство к красноречию» М. Ломоносова.

Тема 3. Підготовка промови

1. Концепція.
2. Стратегія і тактика.
3. Моделювання аудиторії.

Тема 4. Техніка промови

1. Метафора.
2. Риторичне запитання.
3. Алгоритм.

Тема 5. Особистість оратора

1. Подолання опору аудиторії.
2. Техніка дихання та мовлення.
3. Риторичний ідеал.

Тема 6. Мистецтво полеміки.

1. Еристика.
2. Коректні прийоми полеміки.
3. Некоректні прийоми полеміки.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>

Тематика есе:

Тема 1. Риторика як наука.

1. Сформулюйте основні поняття риторики.
2. Визначте основні закони риторики.
3. Розкрийте категорію етосу в риторичі.
4. Проаналізуйте категорію пафосу в риторичі.
5. Визначте ознаки педагогічної майстерності оратора.

Тема 2. Історія риторики.

1. Розкрийте історичний розвиток давньогрецької риторики.
2. Проаналізуйте здобутки риторики Горгія.
3. Охарактеризуйте риторичне вчення Арістотеля.
4. Проаналізуйте риторику Сократа.
5. Розкрийте ораторське мистецтво Демосфена.
6. Визначіть внесок Платона в риторику.
7. Розкрийте історію і досвід давньоримської риторики.
8. Проаналізуйте риторичні трактати Цицерона.

Тема 3. Підготовка промови

1. Розкрийте образ аудиторії 2. Проаналізуйте основні етапи підготовки і виголошення промов. 3. Розкрийте поняття аргументації та види аргументів. 4. Охарактеризуйте логічні помилки і шляхи їх уникнення.
Тема 4. Техніка промови 1. Проаналізуйте мовний вигляд промови (мовні засоби аргументів та образності). 2. Розкрийте мовні засоби дискусії. 3. Визначте мовні засоби полеміки. 4. Проаналізуйте мовний вигляд промови (мовні засоби аргументів та образності).
Тема 5. Особистість оратора 1. Розкрийте образ оратора. 2. Визначте поняття риторичного ідеалу. 3. Розкрийте Ваше бачення риторичного ідеалу. 4. Проаналізуйте культуру мовлення як ознаку риторичної освіти мовця.
Тема 6. Мистецтво полеміки. 1. Діалогічне мовлення. 2. Риторика в повсякденному житті. 3. Функціонування риторики в ЗМІ.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 7 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;
- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її

аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 4 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам по 2,5 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнятись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 2,5 бали.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця жовтня написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Предмет і завдання риторики як науки і навчальної дисципліни.
2. Значення риторики для сучасного українського суспільства (в умовах побудови правової Української держави).
3. Фаховий аспект риторики і педагогічна майстерність.
4. Риторика у зв'язках з іншими науками.
5. Категорія моралі (етосу) в риториці.
6. Риторика в освітній системі (в ретроспективі і перспективі).
7. Діалектична єдність красномовства і педагогічної майстерності.
8. Поняття стилю в риториці.
9. Стилї усної форми мови.
10. Стилї писемної форми мови.
11. Стилї експресивні, описові, функціональні.
12. Ознаки гарного стилю та ознаки поганого стилю.
13. Основні розділи риторики.
14. Основні закони риторики.
15. Основні етапи риторичної підготовки промов.
16. Основні вимоги до оратора й аудиторії.
17. Передумови виникнення риторики у Давній Греції.
18. Давньогрецькі риторичні школи.
19. Великі оратори Давньої Греції.
20. Місце риторичної техніки в ораторстві давніх греків.
21. Поняття істини, моралі, краси й гармонії у давньогрецькій риториці.
22. Патріотизм у красномовстві Демосфена.
23. «Риторика» Арістотеля як вершина давньогрецького красномовства.
24. Риторика республіканського Риму.
25. Секрети майстерності Цицерона.
26. Риторика в Римській імперії.
27. Риторична діяльність Гая Юлія Цезаря.
28. Основні роди і види промов.
29. Педагогічні ідеї риторики Квінтіліана.
30. Епідейктичне красномовство.
31. Біблія як джерело риторичних засобів.
32. Риторика Книги Екклесіаста.
33. Риторика Нагірної проповіді Христа.
34. Риторика Послань апостолів.
35. Риторика євангелій від апостолів Матфея, Луки, Іоанна, Павла.

36. Проповідь як основний жанр церковної риторики.
37. Великі грецькі проповідники.
38. Проповідь у ранньоукраїнській культурі (періоду Київської Русі).
39. «Слово о законє й благодати» митрополита Іларіона як зразок ранньоукраїнської риторики.
40. Риторика «Слова о полку Ігоревім».
41. Патристика як ораторська проза.
42. Риторика «Києво-Печерського патерика».
43. Риторичні ознаки послань Івана Вишенського.
44. Риторика в Києво-Могилянській академії.
45. Риторичне вчення Феофана Прокоповича.
46. Особливості судової риторики.
47. Гуманістичне спрямування сучасної риторики.
48. Теорія і практика мовної комунікації як продовження розвитку класичної риторики в нових умовах.
49. Риторика як шлях удосконалення особистості і фахівця.
50. Сучасний риторичний ідеал.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Вандишев В.М. Риторика. Київ, 2018.
2. Спанатій Л.С. Риторика. Київ, 2016.

Допоміжна:

1. Билл Уизерс. Управление конфликтом. СПб., 2015.
2. Горелов И.Н. Умеете ли вы общаться? М., 2012.
3. Грехем Скотт Дж. Конфлікти: шляхи їхнього подолання. К., 2012.
4. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і злагода. К., 2010
5. Коваль А.П. Ділове спілкування. К., 2017.
6. Колотілова Н.А. Риторика. К., 2010.
7. Комаров А.И. Эстетическая культура личности. К., 2012.

8. Краткий справочник по этикету. К. 2008.
9. Нечволод Л.І. Риторика. Харків, 2014.
10. Павлова Л.Г. Спор, дискуссия, полемика. М., 2001.
11. Хоменко І.В. Еристика: мистецтво полеміки: Навч. посіб. К., 2001.
12. Шаликов В. П. Риторика. Минск, 2016

Інтернет-ресурси:

1. Національна бібліотека України імені І.В.Вернадського: www.nbuv.gov.ua
2. Національна парламентська бібліотека України: www.nplu.kiev.ua
3. Електронна бібліотека Інституту філософії РАН: ru.philosophy.kiev.ua
4. Електронна бібліотека підручників: www.ellib.ua
5. Електронна бібліотека підручників: www.pidruchniki.com.ua